

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

รูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ในศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ
The Model of Living Library in Wangchandrakasem Learning Center,
Ministry of Education

ปิยะพงศ์ เอี่ยมกุล (Piyaponk Imakul)¹ สาริพันธุ์ สุภวรรณ (Sareepan Supawan)²

ชนกนาถ บุญวัฒนกุล (Chanoknart Boonwatthanakul)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพและความต้องการเป็นห้องสมุดมีชีวิต ในศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ (2) นำเสนอรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ในศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ (3) ตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ในศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) ประชาชนที่ใช้บริการที่ห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 400 คน และ (2) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และความต้องการรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต (2) รูปแบบห้องสมุดมีชีวิต และ (3) แบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) สภาพปัจจุบัน และปัญหาของห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม อยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาส่วนใหญ่คือเรื่องการบริหาร ส่วนความต้องการส่วนใหญ่คือด้านสาระและกิจกรรม (2) รูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการที่นำเสนอ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ควรจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่มีคุณภาพ มีความทันสมัย ให้มีจำนวนเพียงพอ ด้านสาระและกิจกรรม ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่หลากหลาย ด้านการบริการ ควรขยายเวลา เปิด ปิดห้องสมุด และมีบริการยืม คืนหนังสือและสื่อต่างๆ ให้กับผู้ใช้บริการภายนอก ด้านบุคลากร ควรจัดหาบุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์ หรือมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้านงานบรรณารักษ์โดยตรง ด้านการบริหารจัดการ ควรจัดงบประมาณในการหาเครื่องอำนวยความสะดวกในการทำงานหรือให้บริการ และควรมีการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกมาใช้บริการให้มากยิ่งขึ้น และ (3) ผลการตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ พบว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้

คำสำคัญ รูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ

1 นักศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2 รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

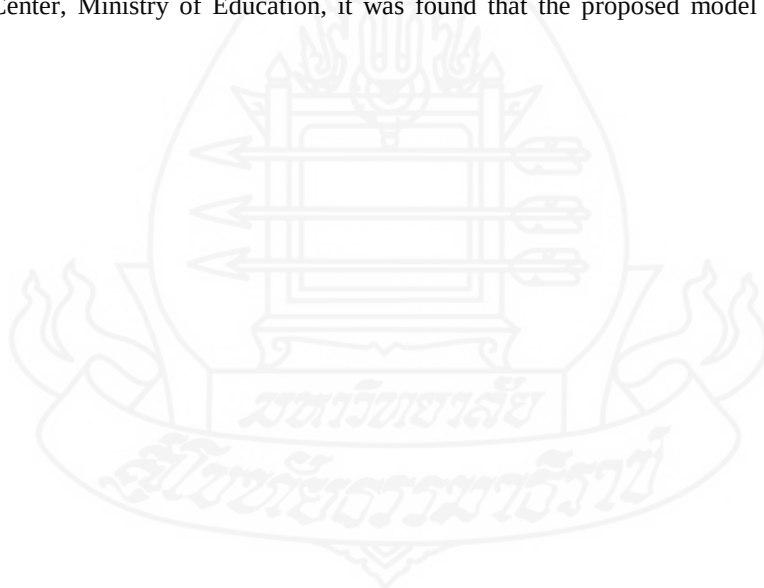

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

Abstract

The purposes of this research were (1) to investigate the state and problems of, and the needs for the living library; in Wangchandrasem Learning Center, Ministry of Education (2) to propose a living library model. in Wangchandrasem Learning Center, Ministry of Education (3) to verify the appropriateness and feasibility of the proposed living library model in Wangchandrasem Learning Center, Ministry of Education. The research sample consisted of (1) 400 people who used library services in Wangchandrasem Learning Center, Ministry of Education; and (2) ten experts. The employed research instruments were (1) a questionnaire on the state and problems of, and needs for the living library; (2) the prototype model of a living library; and (3) a focus group discussion form on the appropriateness and feasibility of the living library model. Data were analyzed using the percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The research findings were as follows (1) the state and problems of the living library in Wangchandrasem Learning Center were rated at the moderate level; the majority of problems were on the provision of library services; while the needs were for contents of the library resources and library activities; (2) the proposed living library model in Wangchandrasem Learning Center comprised guidelines for development of five aspects of living library as follows: on the physical aspect, the library should acquire sufficient up-to-date and high quality information resources; on the contents and activities aspect, it should promote a variety of reading promotion activities; on the service aspect, the library opening and closing times should be extended, and the circulation service for books and other materials should be offered to outsiders; on the personnel aspect, it should acquire the personnel with qualifications in library science or with knowledge, ability and direct experiences concerning library work; and on the management aspect, sufficient budget should be allocated for facilitating the work performance and service provision; and (3) regarding verification results of the proposed model of living library in Wangchandrasem Learning Center, Ministry of Education, it was found that the proposed model was appropriate and feasible.

Keywords: The Model of Living Library in Wangchandrasem Learning Center, Ministry of Education

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ห้องสมุด คือ แหล่งสารสนเทศ บริการทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือวารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร กฤตภาค วัสดุเทป และโทรทัศน์ CD – ROM DVD VCD รวมถึง ไมโครฟิล์มด้วย โดยมีบรรณารักษ์ เป็นผู้ดำเนินงานและบริหารงานต่างๆ ในห้องสมุด โดยจัดระบบเป็นหมวดหมู่ และเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อให้ผู้ใช้บริการห้องสมุดมีความสะดวกสืบค้นได้ง่ายตรงตามความต้องการ ห้องสมุดในปัจจุบันทำหน้าที่เก็บรวบรวมจัดระบบ เพื่อให้บริการสื่อสารสนเทศต่างๆ จนถึงเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีทางการสื่อสาร อีกทั้งยังมีเครื่องมือในการสืบค้นและดำเนินการให้บริการสื่อต่าง ๆ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ใช้ห้องสมุดอีกด้วย ถือได้ว่าห้องสมุดนั้น เป็นหัวใจสำคัญของระบบการศึกษาในทุกระดับเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีหน้าที่หลักในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต นอกจากนี้แล้วยังเป็นการส่งเสริมการฝึกฝนนิสัยการรักการอ่าน เป็นหน้าที่ประการสำคัญของห้องสมุดด้วยอีก

การศึกษาในปัจจุบันมุ่งให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาและค้นคว้าหาความรู้ต่างๆ ด้วยตนเองจากแหล่งทรัพยากรสารสนเทศมาประกอบและประยุกต์ใช้กับความรู้ที่ได้จากห้องเรียน ซึ่งเป็นการศึกษาระดับสร้างองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งผู้เรียนต้องทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มากกว่าที่จะเป็นผู้รับในห้องเรียน ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีห้องสมุด เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่จะช่วยเพิ่มศักยภาพและคุณภาพของประชาชน เพราะห้องสมุดเป็นแหล่งรวมตำราวิชาการนานาชนิดที่จะอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ห้องสมุดเป็นแหล่งรวมทั้งความรู้และความบันเทิง ที่ผู้ใช้บริการเลือกสรรได้อย่างเสรีตามความต้องการทำให้เป็นคนฉลาด ทันเหตุการณ์ เป็นสถานที่ ไร้พรมแดน ผู้ให้บริการเต็มใจบริการโดยไม่เลือกปฏิบัติ เป็นการช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน และเป็นแหล่งสารสนเทศที่กว้างไกล เพื่อรับใช้สังคม

จากแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 และมีการปรับสาระในพระราชบัญญัติการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มาตรา 25 กำหนดไว้ว่า “ รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ ” (พระราชบัญญัติการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ 2553 : 9) การกำหนดให้รัฐจัดแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและกำหนดให้ ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต รัฐบาลจึงได้ระดมแนวทางการพัฒนาการศึกษาและหาแนวทางในการพัฒนาห้องสมุดเป็นอีกทางเลือกของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีแนวคิดเกี่ยวกับการทำให้ห้องสมุดที่ล้าสมัย ขาดสิ่งดึงดูด เกิดแนวคิด เรื่อง การทำให้ “ ห้องสมุดไม่ตาย เป็นห้องสมุดมีชีวิต ” ประกอบด้วยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการนำเสนอข้อมูล หาความรู้จากทางหนึ่งทำให้การแสวงหาความรู้เป็นแรงผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนบทบาทของห้องสมุดแบบเดิม ๆ ให้เป็น “ ห้องสมุดมีชีวิต ” ขึ้นมา

ห้องสมุดมีชีวิต (Living library) เป็นห้องสมุดที่ยังคงมี หนังสือ วารสาร นิตยสาร และหนังสือพิมพ์ แต่ต้องทำให้ “ ตัวหนังสือ ” เป็นเสียง เป็นภาพ ผสมผสานกันได้อย่างลงตัวในเรื่องของอาคารสถานที่ควรดูแลสภาพบรรยากาศภายในและภายนอกที่เอื้อต่อความมีชีวิต การดำเนินงานของห้องสมุดได้รับการผลักดันให้ห้องสมุดต้อง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการให้บริการใหม่ ๆ ซึ่งย่อมก่อให้เกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ในการให้บริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการห้องสมุดให้ได้ เนื่องจากพฤติกรรมของผู้ใช้บริการห้องสมุดในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงมากและเปลี่ยนตลอดเวลา และหากห้องสมุดไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงนี้ได้ก็ไม่สามารถที่จะดึงดูดให้ผู้ใช้บริการเข้าใช้ห้องสมุดได้มากขึ้น โดยพยายามหาแนวทางที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายและมีบรรยากาศที่ดี ในขณะเดียวกันยังคงรักษามาตรฐานเดิมของห้องสมุดไว้ การรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศจากสำนักพิมพ์ทุกแห่ง ซึ่งเน้นด้านการศึกษา มีเป้าหมาย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้ใช้บริการห้องสมุดได้

สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) กระทรวงศึกษาธิการ ได้เห็นความสำคัญของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เรื่องของ “ การศึกษาตลอดชีวิต ” จึงได้จัดทำห้องสมุดขึ้น เพื่อใช้เป็น “ ห้องอ่านหนังสือ ” ในกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีชื่อเรียกว่า “ ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม ” เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นห้องสมุดที่ให้บริการสำหรับประชาชนทั่วไป ตั้งอยู่ภายในกระทรวงศึกษาธิการ อาคารเสมารักษ์ เปิดบริการเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 (ก่อตั้งโดยคุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา) เปิดให้บริการตั้งแต่เวลา 07.30 – 18.00 น. โดยเปิดให้บริการกับประชาชนทั่วไป ไม่จำกัดเพศและอายุ มีผู้ให้บริการ เข้า – ออก วันละประมาณ 300 คน มีหนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และอินเทอร์เน็ตฟรี สำหรับผู้ที่สนใจด้านการสืบค้นข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่ออ่านหนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสารต่าง ๆ
2. เพื่อใช้เป็นสถานที่จัดงานจัดกิจกรรม หรือพิธีการต่าง ๆ ของ สำนักงาน กศน.
3. เพื่อมานั่งรอญาติ นัดพบกัน หรือติดต่อธุระกับทางราชการ
4. เพื่อใช้บริการอินเทอร์เน็ต ในการสืบค้นข้อมูล
5. เพื่อใช้เป็นสถานที่จำหน่ายสินค้าของ สำนักงาน กศน.
6. เพื่อใช้เป็นสถานที่เปิดตัวหนังสือและจำหน่ายหนังสือของ สำนักงาน กศน. เป็นต้น

ศูนย์การเรียนรู้ วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ เปิดให้บริการมาจนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลา 9 ปี มีการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการอ่าน การเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของห้องสมุดเกิดขึ้นอย่างมากมาย แต่ปัจจุบันห้องสมุดที่เปิดดำเนินการมีการพัฒนาให้ก้าวหน้าโดยการผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ สดชื่น แจ่มใส มิใช่เป็นเพียงห้องสมุดที่เก็บรวบรวมหนังสือไว้ให้บริการการอ่านแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องจัดห้องสมุดให้มีชีวิต มีการจัดกิจกรรมที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา มีการจัดอาคารสถานที่ให้น่าเข้าใช้ มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้และมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการบริหารจัดการ ให้เหมาะสมกับสภาพห้องสมุดของแต่ละแห่ง โดยมุ่งเน้นการขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาห้องสมุดให้มีชีวิต ห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษมก็มีแนวทางในการพัฒนาไปสู่ห้องสมุดมีชีวิตเช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงได้มีแนวความคิดในการออกแบบห้องสมุดของ ศูนย์การเรียนรู้ วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นห้องสมุดมีชีวิต โดยนำเอารูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านสาระและกิจกรรม ด้านการบริการ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารจัดการ รวมถึงเอกสารและวิจัยที่เกี่ยวข้องมาช่วยในการวางแผน การออกแบบการพัฒนาในรูปแบบของ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ห้องสมุดให้มีชีวิตและการให้บริการของห้องสมุดในรูปแบบใหม่ การหาความต้องการของผู้ใช้บริการห้องสมุด เพื่อตอบสนองสิ่งที่ผู้ใช้บริการต้องการ ได้ตรงจุดที่มีความสัมพันธ์หรือขัดแย้งกัน จุดอ่อน จุดแข็ง ของการให้บริการ สิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือที่จะแปลงความต้องการของผู้ใช้บริการห้องสมุด มาสร้างรูปแบบของห้องสมุดให้มีชีวิต เพื่อการให้บริการมีคุณภาพและเป็นທີ່พอใจของผู้ใช้บริการ เนื่องจาก ศูนย์การเรียนรู้ วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ ยังไม่เคยมีการศึกษาวิจัย สำรวจสภาพปัญหา ลักษณะการดำเนินงาน ความต้องการ ตลอดจนปัญหาของกลุ่มผู้ใช้บริการในภาพรวมใด ๆ เลย ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานของห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม มีมาตรฐาน มีคุณภาพ และประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ใช้บริการ(อมรา ปฐกัญญาบุญมณี . 2550) สมกับที่ห้องสมุด “ ศูนย์การเรียนรู้ วังจันทร์เกษม ” กระทรวงศึกษาธิการ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนทั่วไปอย่างแท้จริง รวมทั้งเป็นการตอบสนองต่อการปรับบทบาทใหม่ของห้องสมุด ให้สอดคล้องการเปลี่ยนแปลงในการทำให้ห้องสมุด เป็นห้องสมุดในรูปแบบใหม่เป็น “ ห้องสมุดที่มีชีวิต ” เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างนิสัยรักการอ่านยั่งยืน สำหรับทุกเพศทุกวัย ด้วยบรรณารักษ์ที่มีชีวิตชีวา มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว มีบริการและกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้ วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้ วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ
3. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้ วังจันทร์เกษม

กระทรวงศึกษาธิการ

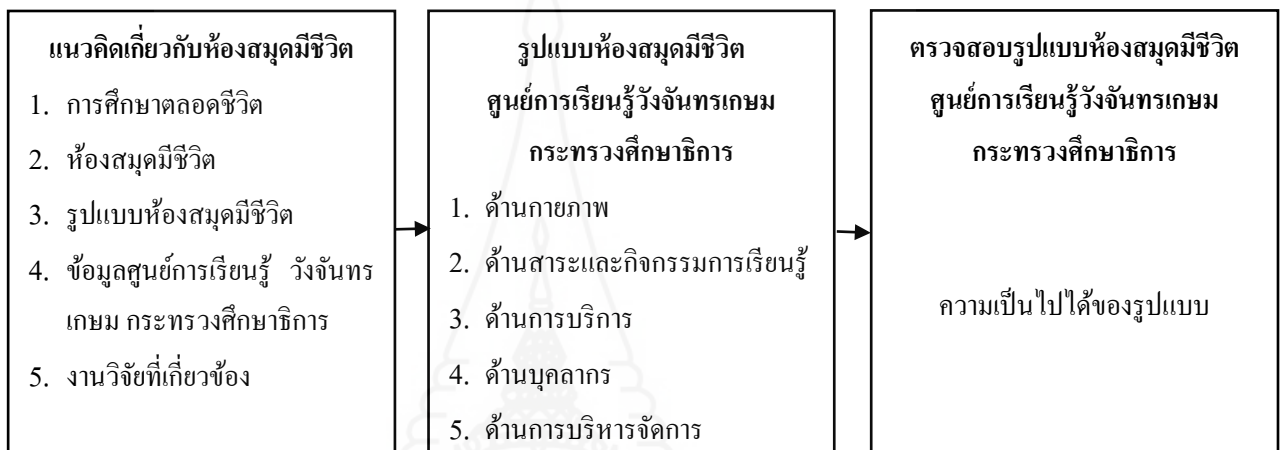

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต และจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในด้านการบริหารจัดการห้องสมุดมีชีวิต ซึ่งสมควรนำมาเป็นกรอบแนวคิดนั้น ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านสาระและ กิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการบริการ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารจัดการ ดังกรอบแนวคิดนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบห้องสมุดมีชีวิตของ ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ใช้บริการห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวน 2,560 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดห้องสมุด

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ใช้บริการห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and morgan) ได้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดห้องสมุด จำนวน 10 คน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ซึ่งเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับรูปแบบ และแนวทางการบริหารจัดการห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งออก ดังนี้

3. การสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา)
- ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพ และความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบห้องสมุดมีชีวิตของศูนย์การเรียนรู้ วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิต มี 5 ด้าน ประกอบด้วยดังนี้ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านสาระและกิจกรรม 3) ด้านการบริหารบริการ 4) ด้านบุคลากร 5) ด้านการบริหารจัดการ
- ส่วนที่ 3 ความคิดเห็น / ข้อเสนอแนะ ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต จากเอกสาร ตำรา งานวิจัย บทความต่าง ๆ

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์เป็นที่ปรึกษา

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความถูกต้อง และครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำมาแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบ ความตรงของเนื้อหา และการหาค่าความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับเครื่องมือ (IOC) โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านห้องสมุด จำนวน 10 คน ตรวจสอบข้อคำถามว่าคำถามครอบคลุมประเด็นของเรื่องที่ทำการวิจัย กำหนดเกณฑ์ผ่านตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป แบบสอบถามฉบับนี้มีค่า IOC ในภาพรวมเท่ากับ 0.89 รายข้ออยู่ระหว่าง 0.66 -1.00 แก้ไขให้เหมาะสมและนำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำ

4. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้ใช้ห้องสมุดที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ของห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.70 ขึ้น ไปถือว่ามีความเชื่อมั่น ใช้ได้ตามเกณฑ์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ แบบสอบถามมีความเชื่อมั่น 0.79

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5
The 5th STOU Graduate Research Conference

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลในพื้นที่

4.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปสอบถามกับผู้ใช้บริการห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อขอความอนุเคราะห์จัดเก็บข้อมูลตามแบบสอบถามแนวทางการพัฒนารูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ

4.3 ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง 400 ฉบับ ใช้เวลาประมาณ 1 เดือน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์จัดระเบียบข้อมูล ลงรหัสและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติการวิจัย ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

5.2 วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การตัดสินค่าเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ ดังนี้ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ขั้นที่ 2 ยกร่างรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ

1. ประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านห้องสมุด จำนวน 10 คน (ยกร่างรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต) จากขั้นตอนที่ 1 นำมายกร่างเป็นรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วยรูปแบบ 5 ด้าน ได้แก่ด้านกายภาพ ด้านสาระ ด้านกิจกรรมและด้านบริการ จากนั้นนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา นำมาปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบตามความเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นที่ 3 ตรวจสอบรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ

1. สร้างแบบสอบถาม แบบมาตราประมาณค่า เกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต โดยมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านสาระและกิจกรรม ด้านการบริการ ด้านบุคลากร ด้านการบริหาร จากนั้นวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้ วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การตัดสินค่าเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ

2. นำแบบสอบถาม ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูล สรุป และนำเสนอผลการวิจัยรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้ วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาและความต้องการห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ พบว่าสภาพปัจจุบันของปัญหาในการใช้ห้องสมุดด้านกายภาพ ด้านสาระกิจกรรมและการบริการ และด้านการบริหาร และด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีรายละเอียดดังนี้

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

1.1 ปัญหาด้านกายภาพ ปัญหาที่พบ คือ ปัจจุบันขาดมุมให้บริการสำหรับผู้ให้บริการในแต่ละวัย เช่น มุมสำหรับเด็กและเยาวชน มุมสำหรับผู้สูงวัย เป็นต้น และมีป้ายนิเทศที่ใช้ปิดประกาศข่าวสาร และความรู้มีน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะห้องสมุดมีการจัดพื้นที่สำหรับให้บริการไม่เหมาะสม เท่าที่ควร มีจำนวนชั้นวางหนังสือและวารสารอย่างไม่เพียงพอพร้อมให้บริการแก่ผู้มาใช้บริการ มีที่นั่งอ่านหนังสือ มุมหนังสือ จัดไว้ไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอ ด้านนอกห้องสมุด ไม่มีลานออกกำลังกาย สนามเด็กเล่น สถานที่ออกกำลังกาย เพื่อให้เยาวชน และผู้มาใช้บริการสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้

1.2 ปัญหาด้านสาระและกิจกรรม ปัญหาที่พบ คือ การให้บริการเกี่ยวกับสื่ออินเทอร์เน็ต พบว่า มีการให้บริการ WiFi และสื่อเทคโนโลยีน้อย

1.3 ปัญหาด้านบริการ มีปัญหา คือ ไม่มีการจัดป้ายความรู้ จัดบอร์ด ในโอกาสต่างๆ เพื่อให้ความรู้กับผู้ให้บริการ และรองลงมา คือ เวลาเปิด-ปิด ห้องสมุดเฉพาะวันจันทร์ถึงศุกร์แต่ปิดในวันเสาร์อาทิตย์และวันหยุดราชการ ซึ่งไม่ตอบสนองต่อการใช้บริการของคนในชุมชน ขาดจุดให้บริการเครื่องดื่ม เช่น น้ำเปล่า ชา กาแฟ เป็นต้น และสื่อที่มีอยู่ไม่เพียงพอ

1.4 ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาที่พบ คือ ปัญหาด้านความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของบุคลากรที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ บุคลากรขาดทักษะด้านการแก้ปัญหา การจัดการปัญหา และมีบุคลากรไม่เพียงพอ

1.5 ปัญหาด้านการบริหารจัดการ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ไม่มีการปัญหาจากการดำเนินงานที่ผ่านมา นำมาใช้ในการวางแผนและพัฒนางานห้องสมุด ขาดการประชาสัมพันธ์ห้องสมุดผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุชุมชน หอกระจายเสียง Facebook เป็นต้น และขาดการจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ

2. รูปแบบห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ มีรูปแบบ ดังนี้

1. ด้านกายภาพ

ห้องสมุดควรจะต้องโปร่ง สะอาดตา การถ่ายเทอากาศดี มีความทันสมัย รูปแบบด้านกายภาพประกอบด้วย สถานที่ตั้งและการออกแบบ

1.1 สถานที่ตั้ง

ห้องสมุดตั้งอยู่ในสถานที่ที่เป็นจุดเด่นของกระทรวงศึกษาธิการ สะดวกในการเข้าถึงและใช้บริการ มีป้ายชื่อห้องสมุดที่ประตูทางเข้าห้องสมุด ภายในอาคาร มีป้ายแนะนำต่างๆ ที่เห็นอย่างชัดเจน เช่น ป้ายระเบียบมารยาทในการใช้ห้องสมุด ป้ายบอกหนังสือตามหลักเกณฑ์ของห้องสมุด ป้ายแนะนำการใช้วัสดุสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ป้ายแนะนำการใช้บัตรรายการหนังสือ เป็นต้น มีมุมพักผ่อน เช่น มุมกาแฟ ไว้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุด มีระบบแสงสว่างที่เหมาะสม สามารถมองเห็นได้ทั่วถึง ภายนอกอาคาร มีที่อ่านหนังสือ เช่น โต๊ะหมุ่ไม้หิน เป็นต้น และตกแต่งบริเวณให้ร่มรื่น สบายตา

1.2 ด้านการออกแบบ

ครอบคลุมทั้งการออกแบบภายนอกและการออกแบบภายใน

การจัดแบ่งเขตพื้นที่ของห้องสมุด เป็นพื้นที่การอ่านและบริการสื่อการเรียนรู้ และพื้นที่เอนกประสงค์เพื่อการถ่ายทอดความรู้และจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้และการแสดงออก อาคารห้องสมุดควรแข็งแรง ตกแต่งสวยงาม มีการระบายอากาศที่ดี การจัดแบ่งพื้นที่เอนกประสงค์สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้ การออกแบบพื้นที่สะดวกต่อการให้บริการ จำนวน โต๊ะ – เก้าอี้ เหมาะสมกับจำนวนผู้ให้บริการ ชั้น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

หนังสือสามารถเคลื่อนย้ายได้ง่าย นอกจากนั้นการออกแบบพื้นที่เอื้ออำนวยในการให้บริการสำหรับผู้พิการ บริการ คือมีทางขึ้นลงสำหรับผู้พิการ ห้องน้ำสำหรับผู้พิการ มีการจัดมุมต่างๆ เช่น มุมผู้สูงอายุ มุมวัฒนธรรม ห้องอ่าน มุมการศึกษานอกโรงเรียน มุมสำหรับเด็กและเยาวชน มุมการศึกษาทางไกล กีฬา และสุขภาพ

2. ด้านสาระ และกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 ด้านสาระ มีบริการหนังสือประเภทต่างๆเช่น วารสาร นิตยสาร และหนังสือพิมพ์ อยู่ในสภาพดี มีหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ จุลสาร สารคดีหนังสือวิชาการ เป็นต้น นอกจากนั้น มีสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งหนังสือและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีการจัดหมวดหมู่สื่อการเรียนรู้ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นระบบ โดยจัดเก็บอยู่ในที่ที่สามารถมองเห็นได้ง่าย สวยงามและดึงดูดความสนใจ มีสื่อต่างๆที่ให้บริการ อาทิเช่น สื่อสิ่งพิมพ์ คอมพิวเตอร์ และ CD – ROM วัสดุทัศน Internet แท็บเล็ต มีเพียงพอและมีความทันสมัย

2.2 ด้านกิจกรรม กิจกรรมของห้องสมุดมีชีวิต มีแนวทางการจัดกิจกรรมดังนี้ คือ มีการวางแผนการจัดกิจกรรม โดยมีการกำหนดหลักการ และวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เช่น กิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ กิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและทักษะชีวิต กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอาชีพ กิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ กิจกรรมกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้าและเรียนรู้เพิ่มเติมผ่านหนังสือและสื่อการเรียนรู้อื่น ๆ เป็นต้น โดยจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการใช้ห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดงานสัปดาห์ห้องสมุด การเสวนาต่างๆ เป็นต้น

3. ด้านการบริการ

1. ควรมีการจัดระบบบริการที่หลากหลาย รวดเร็ว บริการเชิงรุกแก่กลุ่มเป้าหมาย เช่น ผลิตข่าวสารความเคลื่อนไหวห้องสมุด เพื่อแจ้งบริการใหม่ๆ ของห้องสมุด เป็นต้น

2. เจ้าหน้าที่ควรมีความใส่ใจในการให้บริการ มีความสามารถในการตอบคำถาม มีการให้คำแนะนำของผู้ให้บริการ มีการจัดบริการเชิงรุกถึงกลุ่มเป้าหมายทั้งผู้ใช้และผู้ยังไม่เคยใช้บริการ มีการจัดบริการสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ และความสะดวก รวดเร็วในการรับบริการ มีบริการตอบคำถาม ช่วยค้นคว้ามีข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มาใช้บริการ

3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด เช่น บริการเครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องสแกนเนอร์ จัดเก้าอี้สำหรับผู้พิการ ตั้งอุรุ้มห้องด้านใดด้านหนึ่ง มีที่นั่งอ่านที่สะดวกสบาย จัดอยู่ห่างจากชั้นหนังสืออื่น ๆ ตั้งอยู่ในที่ที่สามารถมองเห็นได้ง่าย

4. ด้านบุคลากร

ผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำ กล่าวคือ ความสามารถในการวางแผนกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์ มีความสามารถในการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร การประสานงานและทำงานร่วมกับบุคคลและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้ที่ใจกว้างยอมรับการเปลี่ยนแปลง มีความเข้าใจหลักการและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับห้องสมุดมีชีวิต มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการตัดสินใจ มีความสามารถในการบริหารจัดการองค์กรและบุคลากร ผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีวิสัยทัศน์ทางการศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีความคิดเชิงวิเคราะห์ มีทักษะ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

การประชาสัมพันธ์เชิงรุก ทักษะการประสานงาน การทำงานเป็นทีม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้ร่วมงานและบุคคลอื่น การรับฟังและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

บุคลากร ควรมีสมรรถนะทางวิชาชีพ คือ มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับห้องสมุดมีชีวิต และสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดของห้องสมุดมีชีวิตให้เข้ากับหลักวิชาการ มีความสามารถในการจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ส่วนสมรรถนะส่วนตัว ควรมีจิตบริการ มีมนุษยสัมพันธ์ และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่รู้ มีทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร ทักษะการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เต็มใจในการให้บริการกับผู้ใช้บริการทุกคน

5. ด้านการบริหารจัดการ

1. ด้านการจัดทำแผนปฏิบัติงาน จัดมีแผนพัฒนาห้องสมุดสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง มีการทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานตามแผน และมีการนำสถิติ ผลสรุปการดำเนินงานมาใช้ในการวางแผนทุกปี โดยมีการจัดทำแผนพัฒนาห้องสมุด ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ หรือนโยบายของต้นสังกัด

2. ด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ห้องสมุด ใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เช่น ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุชุมชน หอกระจายเสียง เว็บไซต์ห้องสมุด หรือของกระทรวงเป็นต้น

3. การประเมินผลและติดตามผลการทำงาน มีการประเมินจากผู้ใช้อย่างสม่ำเสมอ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในห้องสมุด เช่น สถิติผู้ใช้บริการในห้องสมุดทุกปี ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ปัญหาและความต้องการทั้งผู้ให้และผู้ให้บริการห้องสมุดมีชีวิต เป็นต้น

4. การตรวจสอบรูปแบบห้องสมุดมีชีวิตของ ศูนย์การเรียนรู้ วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ ของผู้เชี่ยวชาญด้านห้องสมุด ส่วนการตรวจสอบด้านความเป็นไปได้และความเหมาะสมของรูปแบบห้องสมุดมีชีวิตของ ศูนย์การเรียนรู้ วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ พบว่ามีความเป็นไปได้และความเหมาะสมในระดับมาก

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษา นำไปสู่การอภิปรายผล ในบางประเด็นดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ สถานที่ตั้งของห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ ห้องสมุดตั้งอยู่ในสถานที่ที่เป็นจุดเด่นของกระทรวงศึกษาธิการ สะดวกในการเข้าถึงและใช้บริการ มีโต๊ะ เก้าอี้ที่นั่งสะดวกสบาย มีระบบแสงสว่างที่เหมาะสม สามารถมองเห็นได้ทั่วถึง ภายนอกอาคารมีที่อ่านหนังสือ เช่น โต๊ะหมู่ม้าหิน เป็นต้น และตกแต่งบริเวณให้ร่มรื่น สบายตา ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ธีรรัตน์ เจริญเขต (2550 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องรูปแบบห้องสมุดมีชีวิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดควรตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของชุมชนมหาวิทยาลัยที่มีการคมนาคมและสัญจรสะดวก ควรมีการจัดแบ่งพื้นที่ภายในอาคารเป็นสัดส่วน (Zone) ตามวัตถุประสงค์ของการใช้ โดยแบ่งเป็นพื้นที่สำหรับการศึกษา ค้นคว้า (Study area) พื้นที่สำหรับการศึกษา เพื่อความเพลิดเพลิน (Edutainment area) และพื้นที่เพื่อการข้อมูลข่าวสาร และรวมทั้งบริการอื่น ๆ เช่น ระบายหนังสือ ร้านกาแฟ เป็นต้น ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดควร

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

มีทรัพยากรสารสนเทศหลายหลายประเภททั้งอิเล็กทรอนิกส์และทรัพยากรสิ่งพิมพ์ และมีจำนวนที่เพียงพอตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ

2. การสร้างนิสัยการรักการอ่าน ห้องสมุดมีชีวิต สามารถพัฒนาให้ผู้ใช้บริการมีนิสัยรักการอ่านได้ ผ่านการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการอ่าน การคิดสำหรับครอบครัวและเยาวชน ในบรรยากาศที่อบอุ่นและกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการเกิดการเรียนรู้ เช่นการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้การเรียนรู้สนุกสนานเพลิดเพลิน ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน สามารถเกิดแรงบันดาลใจ ความคิดสร้างสรรค์ผ่านห้องสมุดมีชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับ สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551:4 -19) ได้กล่าวว่าห้องสมุดก็เปรียบเสมือนร้านสะดวกซื้อที่มีผู้บริโภคนิยมเข้าออกตลอดเวลา ลักษณะของการบริการจึงต้องสะดวก ครบวงจร มีทุกอย่างที่ผู้ใช้บริการต้องการ บรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้มีอินเทอร์เน็ตไว้บริการสืบค้นข้อมูล มีบรรณารักษ์คอยให้ข้อมูล และมีเครื่องดื่มไว้บริการ ตกแต่งพื้นที่ให้ทันสมัยแปลกตา ใช้สีสันที่ดึงดูดความสนใจ ใช้อุปกรณ์ตกแต่งที่ทันสมัย มีแผ่นพับแนะนำการใช้ห้องสมุด มีบริการแนะนำหนังสือใหม่ หนังสือที่คนชอบอ่าน การได้รับบริการตรงกับความต้องการและเชื่อถือได้ และความเพียงพอของสื่อการเรียนรู้ที่มีให้บริการ

3. การส่งเสริมการเรียนรู้ ห้องสมุดมีชีวิต มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้เกิดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม ภายในห้องสมุดสามารถจัดกิจกรรมได้ตลอดเวลา แยกออกได้หลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมรักการอ่าน กิจกรรมแนวบันเทิง กิจกรรมแนวศิลปะ กิจกรรมแนวสุขภาพ กิจกรรมแนววัฒนธรรม กิจกรรมแนววิทยาศาสตร์ กิจกรรมอาชีพ กิจกรรมสำหรับเด็กและครอบครัว กิจกรรมผู้สูงอายุ เวทีนักคิด โดยจัดทำปฏิทินกิจกรรม เช่น กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์ กิจกรรมประจำเดือน กิจกรรมตามเทศกาล เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้ใช้เกิดความรู้และความเพลิดเพลินในขณะเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ อาชญญา รัตนอุบลและคณะ (2548) ที่วิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ห้องสมุดประชาชน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมที่สนุกสนาน เปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการมีส่วนร่วม จะทำให้เกิดความรู้และสนุกสนานควบคู่กันไป

4. เป็นองค์กรที่สร้างปัญญาแก่สังคม ห้องสมุดมีชีวิต เป็นองค์กรที่สร้างปัญญาแก่สังคมและชุมชน เพราะมีบทบาทในการให้ความรู้ ด้วยการศึกษาวิจัย การจัดการความรู้ การจัดกิจกรรมต่างๆ การส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมเชิงบูรณาการที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการทดลองปฏิบัติจริง การถ่ายทอดความรู้ด้วยการจัดอบรม ประชุม สัมมนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การต่อยอดความรู้ และประสบการณ์ในการใช้บริการห้องสมุดมีชีวิต โดยการจัดการของห้องสมุดเองหรือจัดการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่อยู่ในพื้นที่ทั้งภาครัฐและเอกชน ตามเวลาและโอกาสที่เหมาะสม หรือขอเข้าร่วมจัดกิจกรรม และถูกเชิญร่วมจัดกิจกรรม เป็นกิจกรรมเชิงรุกและมีโอกาสได้โฆษณาประชาสัมพันธ์ กิจกรรมห้องสมุดด้วย กิจกรรมร่วมกับชุมชน เป็นการเปิดตัวห้องสมุดกับชุมชนให้เห็นการมีส่วนร่วมของห้องสมุดกับชุมชน สานสัมพันธ์การช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญของห้องสมุดมากยิ่งขึ้น เช่น งานประเพณีต่างๆ ห้องสมุดเคลื่อนที่ไปยังชุมชนต่างๆ จัดวางหนังสือในแหล่งชุมชน ห้างสรรพสินค้า สถานที่ราชการ การกำหนดหัวข้อ เนื้อหา รูปแบบของกิจกรรม นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งเรื่องหนึ่งที่จะดึงดูดให้มีผู้มาร่วมกิจกรรม การกำหนดหัวข้อ ก่อนการ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

กำหนดหัวข้อเรื่องในการจัดกิจกรรม ควรคำนึงถึงเนื้อหาที่นำมาจัดกิจกรรมว่ามีมากน้อยเพียงใด เหมาะกับวันเวลาหรือไม่ หากมีมากพอก็กำหนดเป็นหัวข้อใหญ่เพียงหัวข้อเดียวหรือหลายหัวข้อก็ได้ หากมีน้อยก็หาประเด็นมาเสริม แล้วจัดช่วงเวลาให้เหมาะสม เนื้อหา ให้สอดคล้องกับหัวข้อที่กำหนดไว้ เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็ก วัยรุ่น ผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มเป้าหมายสนใจ กำลังได้รับความนิยม และเป็นประโยชน์กับผู้ร่วมกิจกรรม รูปแบบการจัด เป็นเรื่องสำคัญในการจัดกิจกรรมเรื่องหนึ่ง ที่ผู้จัดต้องคำนึงถึงการนำเสนอที่แปลกใหม่จะสร้างความน่าสนใจให้กับผู้ร่วมกิจกรรม แต่ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม เช่น กิจกรรมรูปแบบของกลุ่มผู้สูงอายุไม่เหมาะกับกลุ่มที่เป็นเด็ก รูปแบบกิจกรรมของเด็กไม่เหมาะกับวัยรุ่น เป็นต้น

5. การนำนวัตกรรมที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดห้องสมุด ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำนวัตกรรม วิธีการและกระบวนการใหม่มาใช้ ในบรรยากาศที่สนุกสนาน เพลิดเพลินและสร้างสรรค์เพราะการเรียนรู้ของห้องสมุดมีชีวิต เป็นการใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้เกิดความรู้จากประสบการณ์ หรือการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่รู้สึกลัวถูกสอน เป็นการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถแสวงหาความรู้ ความสามารถ พัฒนาความคิดหรือค้นพบความสามารถของตนเอง

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นๆ เช่น ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารและการบริการของห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ อาทิ ปัจจัยประสบการณ์ในการรับบริการห้องสมุด การนำข้อมูลที่ได้รับจากสืบค้นข้อมูลในห้องสมุดไปใช้ประโยชน์ของผู้ใช้บริการ เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะผู้บริหารห้องสมุด บรรณารักษ์ เพื่อทำให้เชี่ยวชาญในการบริหารและการบริการ เพื่อเพิ่มคุณภาพการให้บริการของห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ
3. ควรมีการศึกษาประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการให้บริการของห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารอ้างอิง

- ชิธารัตน์ เจริญเขต. (2550). รูปแบบห้องสมุดมีชีวิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ : ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น .
- ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม. (2556). สรุปการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ 2555: สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ สำนักงาน กศน. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้. (2552). ห้องสมุด 7 ชีวิต กับนโยบาย ห้องสมุด 3D. สำนักงาน กศน. กระทรวงศึกษาธิการ.

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553: กระทรวงศึกษาธิการ.
อมรา ปฐกัญญา โณบุรณ. (2550). พลิกโฉมห้องสมุดประชาชนให้ “มีชีวิต”. ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงาน กศน. กระทรวงศึกษาธิการ.
อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2548). รายงานการวิจัย การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต:
ห้องสมุดประชาชน กรุงเทพฯ ,

